

## Uzaktan Öğretimde Çevrimiçi Eğitimci Başarısının Değerlendirilmesi\*

Nurhayat Kocatürk Kapucu<sup>1</sup>

Müge Adnan<sup>2</sup>

### Öz

Uzaktan öğretim faaliyetlerinin başarısını belirleyen unsurlardan biri, öğretim elemanlarının çevrimiçi eğitim ortamlarında sahip olmaları gereken rollerin/yeterliklerin tanımlanması ve bu süreci kolaylaştıracak hazırlıkların yapılmasıdır. Tamamı uzaktan öğretimle yürütülen ön lisans, lisans tamamlama ve yüksek lisans programlarının yanı sıra ortak zorunlu ve seçmeli derslerle bir dönemde yaklaşık 10.000 öğrenciye ulaşan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ), Çevrimiçi Eğitimci Sertifikasyon Programı (ÇESP) ile uzaktan ders veren öğretim elemanlarının e-öğrenme konusunda bilgi ve becerilerinin artırmayı amaçlamaktadır. Uzaktan öğretim yoluyla ders vermek isteyenlerin bu sertifikaya sahip olmaları ön şart olarak belirlenmiş olup, çevrimiçi eğitimci yeterliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Sertifikasyon programı çerçevesinde etkinliklere katılma, gereksinimleri yerine getirme durumuna bakılarak öğretim üyelerinin/elemanlarının çevrimiçi eğitimci başarıları yordanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı; uzaktan öğretim sürecinde çevrimiçi eğitimci başarısının hangi faktörlerden etkilendiğini belirlemektir. Nedensel karşılaştırma araştırması olarak düzenlenen araştırma 2012-2015 yılları arasında, MSKÜ Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen ÇESP'e katılan 305 kişi arasından, örneklem olarak seçilen 60 kişiden elde edilen veriler ışığında gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi eğitimci başarısını belirleyebilmek için katılımcıların hazırlamış olduğu materyaller (e-ders izlencesi, e-sınav, resim, ses kaydı, video), hazırlanan rubrikler yardımıyla değerlendirilmiştir. Çevrimiçi eğitimci başarısının belirlenmiş olan faktörlerden etkilenip etkilenmediği istatistiksel analiz yapılarak belirlenmiştir. Sonuç olarak çevrimiçi eğitimci başarısının cinsiyet ve yaşa göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

### Anahtar Kelimeler

Uzaktan öğretim • e-Öğrenme • Çevrimiçi eğitimci başarıları • Materyal geliştirme

### Assessment of e-Tutor Success in Online Professional Development

#### Abstract

One determinant of a successful distance learning activity is the well-defined roles and competencies of e-tutors as well as the establishment of an infrastructure to allow them to gain such competencies. Serving approximately 10,000 students each semester by means of fully online undergraduate and graduate programs in addition to the online delivery of common core courses, Muğla Sıtkı Koçman University conducts an online certificate program (e-Tutor) as a pre-condition for online teaching. It is aimed at training instructors and faculty members to enable them to teach online. In this study, potential e-tutors' performance of tasks and activities throughout the program so as to predict their success as an online instructor was examined. The aim of the study was to determine which factors affect e-tutors' success in their online learning experience. The study was conducted with 60 instructors, selected among 305 participants of e-Tutor, which was conducted by the Distance Education Centre of the university from 2012 to 2015. Digital artifacts created by the instructors as part of the program's assessment, for example, e-syllabus, e-exam, still visual, podcast, and videos were evaluated by using pre-determined criteria. Statistical analyses were performed to examine whether e-tutors' successes were influenced by gender, age, academic title, and discipline. It was concluded that instructors' success significantly differs and is dependent on gender and age.

#### Keywords

Distance learning • E-learning • Materials development • Instructor achievement

\* Uluslararası Gelecek İçin Öğrenme Alanında Yenilikler Konferansı: Future Learning 2016'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1 Sorumlu yazar: Nurhayat Kocatürk Kapucu (Öğr. Gör.), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Merkezi, Muğla. Eposta: nurhayat@mu.edu.tr

2 Müge Adnan (Dr. Öğr. Ü.), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Merkezi, Muğla Türkiye. Eposta: mugea@mu.edu.tr

Atf: Kocatürk Kapucu, N. ve Adnan, M. (2018). Uzaktan öğretimde çevrimiçi eğitimci başarısının değerlendirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 15, 7-20. <http://dx.doi.org/10.26650/hayef.2018.15.1.0004>

## Extended Summary

Rapid developments in information and communication technologies have intensified the use of online technologies in learning environments in various forms. Online learning or e-learning provides vast opportunities for learners and also transforms the instructor's role in the teaching and learning process. Therefore, one determinant of a successful online learning activity is the well-defined roles and competencies of e-tutors as well as the establishment of an infrastructure to allow them to gain such competencies.

Serving approximately 10.000 students each semester through fully online undergraduate and graduate programs in addition to the online delivery of common core courses, Muğla Sıtkı Koçman University conducts an online certificate program (e-Tutor) as a pre-condition for online teaching. The aim is to train instructors and faculty members to teach online. e-Tutor is a structured training activity that consists of 14 modules on the fundamentals of e-learning, the design and development of an e-course, and e-assessment. The program has combined theoretical and practical aspects to allow tutors to experience the other side of studying by being an e-student. e-Tutor is delivered through live virtual classes in addition to various tools on the learning management system; these include quizzes, tasks, forum discussions, external web links, presentations, videos, podcasts and wiki spaces. By going through a wide range of assessment activities, the participants are expected to create their own e-course at the end of the program.

The aim of the study was to examine factors that affect the participant e-tutors' successes in their online learning experience on the basis of these assessment activities. Answers to the following research questions were sought: (i) Does gender affect e-tutors' success in the online learning process, (ii) Does age affect e-tutors' success in the online learning process, (iii) Does subject matter affect e-tutors' success in the online learning process, (iv) Does an academic title affect e-tutors' success in the online learning process.

## Methodology

In the study, the causal-comparative method was employed to examine whether the success of e-tutors in the online learning process is affected by gender, age, discipline, and academic title. The study was conducted with 60 instructors, selected through stratified sampling among 305 instructors that had successfully completed the e-Tutor conducted by the Distance Education Centre of the university from 2012 to 2015. Data were collected by using analytical and holistic rubrics, which were developed by the researchers to assess digital artifacts created by the participants for e-Tutor including e-syllabus, still visuals, videos, podcasts and electronic exams. The reliability of the rubrics were tested by using data from three assessors; an in-group correlation coefficient of .943 was found. The successful participants were classified

on the basis of their scores as highly successful, moderately successful and slightly successful. Data were analyzed through descriptive analyses in addition to a t test and an analysis of variance.

### **Findings and Conclusion**

The statistical analysis of data obtained from the rubrics showed that the average level of success of the participants was 2.31/3. The results revealed that the participants obtained their highest score from e-syllabus preparation (2.45/3) and lowest from video creation (2.18/3). This is possibly because of the common use of syllabi in traditional classes. Video creation, on the other hand, embodies many various competences including the creation and processing of audio files, still images, copyright, and aesthetics. The data analysis indicated the female participants obtained higher scores. In addition, significant differences between the male and female participants with regard to the general level of success ( $0.017 < 0.05$ ), video creation ( $0.039 < 0.05$ ), and electronic exam preparation ( $0.011 < 0.05$ ) were found; the female participants obtained higher scores. ANOVA and Duncan tests indicated a significant difference in e-tutor success based on age; in particular, participants in the 25–35 age group were significantly more successful than those in the 58–68 age group. The data analysis showed no significant statistical difference in relation to discipline and academic titles.

Using online technologies to teach places instructors in a novel, unknown learning-teaching environment. In this environment, their roles, how they will interact with their students, the materials to be used and many other parameters are different from traditional face-to-face learning environments in which they are acquainted. Hence, it is crucial to introduce the instructors to these new roles and competences, and to provide them with efficient, continuous professional development opportunities in which they can learn the required knowledge and skills to teach in digital learning environments. It is also important to follow up and support e-tutors in the application of their newly acquired knowledge, skills and experience in structuring their courses effectively.

## Uzaktan Öğretimde Çevrimiçi Eğitim Başarısının Değerlendirilmesi

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ve eğitime verilen önemin artmasıyla, eğitsel sorunlarının çözümünde teknolojik olanaklardan yararlanmak bir gereksinim haline gelmiştir. Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve yenileşmelerin ışığında, uzaktan öğretim ve e-öğrenme alanındaki çalışmalar da hız kazanmaktadır. Özellikle, öğrencilerin gereksinimlerine daha çok yanıt veren e-öğrenme olanaklarıyla, öğretmenin rolünü değiştirmektedir. Artık öğretmenler hem uzaktan öğretim derslerinde hem de yüz yüze yaptıkları derslerde öğretim teknolojilerini kullanma konusunda yeterliliklerini artırmak zorundadır. Bu aşamada hizmet içi eğitim faaliyetleri büyük önem arz eder. Öğretmenlere uzaktan öğretim ve e-öğrenme çalışmalarında yol gösterici ve destek olabilmek adına düzenlenen kurslar, öğretim programları sayesinde bilgi ve beceriler ile donatılmalarına yardımcı olur.

### e-Öğrenme

E-öğrenme; Gülbahar (2012) tarafından “öğretim etkinliklerinin elektronik ortamlarda yürütülmesi veya bilgi ve becerilerin elektronik teknolojiler aracılığıyla aktarılması” olarak tanımlanmaktadır. E-öğrenme; farklı öğretim ortamlarında, eğitmenin olduğu veya olmadığı, farklı eğitim örgütlerinde, değişik öğrenme seviyesi ve yaşlarda, farklı teknolojilerle, farklı öğretim yöntem ve yaklaşımlarıyla, farklı felsefi ve stratejik motivasyonlarla gerçekleştirilebilir (Simonson, Smaldino, Albright ve Zvacek, 2003).

E-öğrenme sürecinin aktörü olan öğretmenler, ders öncesinde yaptıkları planlama ve hazırlık çalışmalarıyla, ders sırasında paylaştıkları materyaller, kullandıkları yöntem ve tekniklerle, ders sonrasında yaptıkları değerlendirmeler ve geri bildirimlerle, süreci tamamında önemli rol oynarlar. Bu nedenlerle öğretmenlerin çevrimiçi eğitim süreci konusunda yeterli olmaları gerekir.

### e-Öğrenmede Eğitim Yeterlilikleri

E-öğrenme faaliyetlerinin giderek daha fazla tercih edilmesi üzerine yapılan birçok araştırma, geleneksel yüz yüze öğrenme ortamlarının aksine, çevrimiçi öğrenme ortamlarında eğitimciler bir kolaylaştırıcı, bir rehber veya bir moderatör rolünü de üstlendiğini göstermektedir (Berge, 2001; Laurillard, 2002; Moore ve Kearsley, 2005). Bu süreçte eğitmenin görevi, ders öncesinde; ders içeriğinin öğretim tasarımı ilkelerine uygun olarak e-içerik haline dönüştürülmesi, etkinlikler, ödevler ve projeler ile zenginleştirilmesi, öğrenme ortamında kullanılacak yöntem ve teknikler ile ölçme-değerlendirme kurallarının belirlenerek öğrencilerle paylaşılması, ders esnasında; 7/24 sürecin sürekli gözlemlenerek sorunların giderilmesi, geri bildirim sağlanması, sohbet, beyaz tahta, bireysel ve grup

projeleriyle ortamın zenginleştirilmesi ve ders sonrasında; değerlendirme, notlandırma, dersin etkililiğinin değerlendirilmesi olarak açıklanabilir (Gülbahar, 2012).

Görüldüğü üzere yüz yüze derslerde olduğu gibi, e-öğrenme sürecinde de eğitmenin farklı rolleri ve çok büyük sorumlulukları vardır. Çevrimiçi ders veya programlarda görev alan eğitmenlerin (e-eğitmenler), çevrimiçi ortamlardaki rol ve sorumluluklarını dijital teknolojileri kullanarak yerine getirebilmeleri için yönetsel, teknik, pedagojik ve sosyal açılardan belli yeterliklere (e-yeterlikler) sahip olmaları beklenmektedir. Çevrimiçi ders ve programlarda görev alan eğitmenlerin mesleki gelişimini destekleyerek nitelikli bir e-öğrenme sürecinin yürütülmesini sağlamak, e-öğrenme çalışmalarını başlatan eğitim kurumlarının görevidir (Sakal ve Adnan, 2015). Eğitim kurumları bünyesinde nitelikli bir uzaktan eğitim hedefine yönelik olarak tasarlanmış ve yapılandırılmış mesleki gelişim programlarının varlığının önemine ve faydasına dair alan yazında pek çok çalışma bulunmaktadır (Arinto, 2013; Baran ve Correia, 2014; Bates ve Sangrà, 2011; Wilson, 2012).

### Çevrimiçi Eğitimden Sertifika Programı

Uzaktan öğretim çalışmalarına 2012 yılında başlayan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, tamamı uzaktan öğretimle yürütülen ön lisans, lisans tamamlama ve yüksek lisans programlarının yanı sıra tamamen uzaktan öğretim veya harmanlanmış öğretim yoluyla verdiği ortak zorunlu ve seçmeli derslerle dönemde yaklaşık 10.000 öğrenciyi ulaştırmaktadır. Uzaktan öğretim ve e-öğrenme süreçlerinde başarıyı ve niteliği artırmak, öğretim elemanlarının ve teknoloji destekli ders vermek isteyen herkesin, uzaktan

Tablo 1  
*e-Eğitmen Programı'nın İçeriği*

|   |  |
|---|--|
| 1. e-Öğrenmenin Temelleri               | Temel Kavramlar, e-öğrenme Türleri, Çevrimiçi Öğrenme Ortamları, Etkileşim Türleri   |
| 2. Çevrimiçi Öğrenme Kuramları          | Davranışçılık, Bilişselcilik, Yapılandırmacılık, Bağlantıcılık, Yetişkin Eğitimi, Öz Düzenlemeli Öğrenme                           |
| 3. Öğrenme ve İçerik Yönetim Sistemleri | Çevrimiçi Öğrenme Toplulukları, Öğrenme Yönetim Sistemleri (ÖYS), İçerik Yönetim Sistemleri (İYS)                                  |
| 4. Sanal Sınıf Yönetimi                 | Sanal Öğrenme Ortamları ve Web Konferans Çözümleri   |
| 5. Çevrimiçi Öğretim Tasarımı           | Öğrenme Hedef ve Çıktıları, Öğretim Tasarımı Modelleri, Öğretim Planlaması/İzleni, Ders Yapısı                                     |
| 6. Çevrimiçi Öğretim Yöntemleri         | Sunum, İşbirliğine Dayalı Öğrenme, Problem Tabanlı ve Proje Tabanlı Öğrenme, Tartışma  |
| 7. Etik ve Telif Hakları                | Telif Hakları, Dijital Hakların Yönetimi, Adil Kullanım, Creative Commons, Açık Ders Malzemeleri ve Kitleli Açık Çevrimiçi Dersler |
| 8. e-Değerlendirme                      | Klasik ve Alternatif Değerlendirme Yöntemleri  |
| 9. Grafik Tasarım                       | Grafik Tasarım İlkeleri, Grafik Düzenleyiciler, Öykü Panoları  |
| 10. Etkin Görseller Oluşturma           | Afişler, Zihin Haritaları, Kavram Haritaları, İnfografikler  |
| 11. Çoklu ortam İçerik Geliştirme       | Görsel-İşitsel İçerik, Seslendirilmiş Sunumlar, Eğitsel Videolar   |
| 12. Etkileşimli Uygulamalar Oluşturma   | Etkileşimli Uygulama Oluşturma Araçları  |
| 13. Sosyal Medya                        | Sosyal Ağlar, Belge Paylaşımı, Medya Paylaşımı, İşbirliği Araçları, Bloglar ve Mikro Bloglar                                       |
| 14. Kalite Kontrol                      | Kullanılabilirlik, Ders Değerlendirme, Memnuniyet  |

öğretim, e-öğrenme ve eğitimde yeni teknolojiler gibi güncel konularda bilgi ve beceriler ile donatılmalarına yardımcı olmak amacıyla Çevrimiçi Eğitim Sertifika Programı (ÇESP) yürütülmektedir. ÇESP ile uzaktan öğretim ders ve programlarında görev alan öğretim elemanlarının e-öğrenme, e-ders tasarlama ve geliştirme, e-değerlendirme gibi konularda bilgi ve becerilerinin artırılması amaçlanmıştır. On dört modülden oluşan programda e-öğrenmenin temellerinden e-değerlendirme ve e-öğrenmede kaliteye kadar farklı konularda kuramsal ve uygulamalı eğitim verilmektedir (Tablo 1).

2012-2015 yılları arasında sekiz defa tekrar eden programa katılan (öğretim elemanı, öğretmen ve öğrencilerden oluşan) toplam 305 katılımcı sertifika almaya hak kazanmıştır. Sertifika programı öğretim üyelerine/elemanlarına, öğretmenlere, öğrencilere ve uzaktan eğitim ve e-öğrenme süreçleri ile ilgili bilgi ve tecrübe kazanmak isteyen herkesin katılımına açık olarak planlanmıştır. Açık kaynak kodlu bir öğrenme yönetim sistemi üzerinde yürütülen sertifika programında, her bir konu için bir saatlik canlı ders yapılmaktadır. Her iki konudan sonra ise, katılımın zorunlu olmadığı bir yüz yüze uygulama dersi gerçekleştirilmektedir. Program süresince verilen derslerde video, ses, resim, metin ve e-değerlendirme araçlarının nasıl hazırlanacağı ayrıntılı olarak anlatılmış, uygulamaları yapılmıştır. Katılımcılarla canlı ders dışında da iletişimi sağlamak amacıyla öğrenme yönetim sisteminin anket, ödev, kısa sınav, sohbet, forum ve wiki alanları kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra, elektronik ders notları, sunumlar, videolar, ses dosyaları, interaktif etkinlikler ve web bağlantıları gibi farklı öğrenme stillerine hitap eden materyaller kullanılmaktadır. Sertifika programı katılımcılarından program boyunca kendilerine ait bir e-ders tasarımları istenmiştir. Bunun için; dersin planını çıkarmaları, e-izlence hazırlamaları, kullanacakları yöntem ve tekniklere karar vermeleri, araç ve materyallerini oluşturmaları beklenmiştir. Programın en temel özelliklerinden birisi e-öğretmeni bu role hazırlamak amacıyla öncelikle e-öğrenci rolünü verip çevrimiçi öğrenme deneyimi kazanmasını sağlamaktır.

Bu araştırmanın amacı; uzaktan öğretim sürecinde çevrimiçi eğitimci başarısının hangi faktörlerden etkilendiğini belirlemektir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: (i) Cinsiyet özelliklerinin çevrimiçi eğitimci başarısı üzerinde etkisi var mıdır, (ii) Yaş değişkeninin çevrimiçi eğitimci başarısı üzerinde etkisi var mıdır, (iii) Çalışma alanının çevrimiçi eğitimci başarısı üzerinde etkisi var mıdır, (iv) Akademik unvanın çevrimiçi eğitimci başarısı üzerinde etkisi var mıdır.

### Yöntem

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırma araştırması yapılmıştır. Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış/var olan bir durumun ya da olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Bu bağlamda çevrimiçi eğitimci başarısının belirlenmiş olan faktörlerden etkilenip etkilenmediği araştırılmıştır.

## Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarının belirlenmesinde seçkisiz örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme tercih edilmiştir. Çevrimiçi Eğitimden Sertifika Programına katılan toplam 305 katılımcı araştırma evrenini oluşturmaktadır. Seçkisiz örnekleme yöntemleri kullanılarak evrene geçerli genellemelerin yapılabileceği temsil gücü yüksek örneklem oluşturulabilir (Büyüköztürk ve ark., 2016). Tabakalı örnekleme ise, evrendeki alt grupların belirlenip bunların evren büyüklüğü içindeki oranlarıyla örnekleme temsil edilmelerini sağlamayı amaçlayan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, ve ark., 2016). Çevrimiçi eğitimden başarısının belirleyicisi olarak, katılımcıların sertifika programındaki başarısı dikkate alınmıştır. Buna istinaden katılımcılar, üst düzey başarılı (91-100 puan), orta düzey başarılı (81-90 puan) ve alt düzey başarılı (70-80) olarak üç kısma ayrılmıştır. Tabakalar içi homojen, tabakalar arası heterojendir. Her tabakadan belirlenen oranda katılımcı rastlantısal olarak seçilmiştir. Araştırmaya dahil olan katılımcılar üst ve alt grupta 15'er kişi, orta grupta 30 kişi yer alacak şekilde rastlantısal olarak seçilmiştir.

Örneklemler daha alt örneklemlere bölünebildiğinde (erkek/kadın, tecrübeli/ tecrübesiz, vb.), her kategoriden en az 30 eleman genişliğinde örneklem büyüklüğünü seçmek gereklidir (Büyüköztürk, 2003). Bu kuraldan hareketle 30 erkek ve 30 kadın öğretim elemanı, öğretmen ve öğrencilerden oluşan katılımcı belirlenmesine karar verilmiştir. Böylece, programı başarıyla tamamlayıp sertifika almaya hak kazananlar içerisinde %20'ye karşılık gelen ve programı başarıyla tamamlayarak çevrimiçi eğitimden yeterliği kazanan 60 kişi belirlenmiştir. Tablo 2'de örneklem içerisinde yer alan katılımcıların demografik özelliklere göre frekans ve yüzde değerleri verilmiştir:

Tablo 2  
*Katılımcıların Değişkenlere Göre Dağılımını Gösteren Tablo*

|               |                  | Frekans | Yüzde |
|---------------|------------------|---------|-------|
| Cinsiyet      | Kadın            | 30      | 50,0  |
|               | Erkek            | 30      | 50,0  |
|               | Toplam           | 60      | 100,0 |
|               |                  | Frekans | Yüzde |
| Yaş           | 25-35            | 11      | 18,3  |
|               | 36-46            | 39      | 65,0  |
|               | 47-57            | 8       | 13,3  |
|               | 58-68            | 2       | 3,3   |
|               | Toplam           | 60      | 100,0 |
|               |                  | Frekans | Yüzde |
| Çalışma Alanı | Sosyal Bilimler  | 25      | 41,7  |
|               | Sağlık Bilimleri | 12      | 20,0  |
|               | Fen Bilimleri    | 7       | 11,7  |
|               | Eğitim Bilimleri | 16      | 26,7  |
|               | Toplam           | 60      | 100,0 |
|               |                  | Frekans | Yüzde |
| Unvan         | Prof. Dr.        | 6       | 10,0  |
|               | Doç. Dr.         | 9       | 15,0  |
|               | Yrd. Doç. Dr.    | 25      | 41,7  |
|               | Araş. Gör.       | 5       | 8,3   |
|               | Okutman          | 7       | 11,7  |
|               | Öğr. Gör.        | 8       | 13,3  |
|               | Toplam           | 60      | 100,0 |

## Veri Toplama

Katılımcıların hazırlamış olduğu e-izlençe, resim, video, ses kaydı ve e-sınavlar, araştırmacılar tarafından geliştirilen analitik rubrikler yardımıyla değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar çevrimiçi eğitmen başarısı belirlemek için yine araştırmacılar tarafından hazırlanan holistik rubrik ile değerlendirilmiştir.

Ölçekler geliştirilirken rubrik geliştirme adımları takip edilmiş, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasına yönelik gerekliliklere dikkat edilmiştir.

Başarılı olan katılımcılar elde ettikleri puanlara göre üst düzey başarılı, orta düzey başarılı ve alt düzey başarılı olarak sınıflandırılmıştır. Materyaller değerlendirilirken belirlenmiş olan ölçütlere uyum sağlama durumuna göre, katılımcılara 1 ile 3 arasında değişen puanlar verilmiştir.

Dereceli puanlama anahtarları (rubrik) için güvenilirlik, “değerlendirmeye tabi tutulan bir öğrencinin performansının her değerlendirişte ve her değerlendiren kişide yine aynı puanı alması” olarak tanımlanmaktadır (Tuncel, 2011, s. 222). Rubriklerin güvenilirliğinin sağlanması için puanlayıcılar arası ilişkiye bakılmalıdır (Moskal ve Leydens, 2000; Simon ve Giroux, 2001). Bu araştırma için geliştirilen rubriklerin güvenilirliğini kontrol etmek için; 3 farklı puanlayıcıdan elde edilen veriler, SPSS 22 istatistik paket programına girilerek grup içi korelasyon katsayısına bakılmıştır. Grup içi korelasyon katsayısı 0,943 olarak tespit edilmiş ve hesaplanan değer 1’e yakın olması, güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermiştir. Katılımcılar tarafından geliştirilen materyallerin 3 farklı puanlayıcı tarafından puanlanması sonucu elde edilen veriler arasındaki korelasyonun yüksek çıkması, ölçme aracının puanlayıcı güvenilirliği açısından kabul edilebilir düzeyde güvenilir (kararlı) olduğu şeklinde açıklanabilir.

Rubrikler oluşturulurken hem çevrimiçi eğitmen başarısını gösterecek hem de tek tek materyallerin geliştirilme aşamalarını içerecek şekilde kazanımlar ve ölçütler belirlenmiştir. Kazanımları listelerken de kapsam geçerliğini sağlama konusunda hassas davranılmıştır. Kapsam geçerliğini yüksek tutmak adına, değerlendirme ölçütlerinin konu dışı herhangi bir içeriği tanımlamamasına; ölçülmek istenen özelliğin tüm yönlerini kapsamasına; rubrik ile değerlendirilecek materyalin ilişkisine dikkat edilmiştir. Son şekli verilmeden önce uzman görüşleri de alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

## Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22 istatistik paket programı kullanılmıştır. Bu işlemde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma gibi betimleyici istatistiklerin yanı sıra değişkenler arasındaki ilişkilere bakmak için de bazı analizler yapılmıştır. Örneklem normal dağılım



gösterdiği için parametrik test koşullarını sağladığı kabul edilerek, iki grubun (cinsiyet) ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakmak için t testi, grupların varyanslarının birbirlerine eşit olması sebebi ile ikiden fazla grubun (unvan, alan, yaş) ortalamalarını karşılaştırmak için varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

### Bulgular

Çevrimiçi eğitim başarıları ile yaş, çalışma alanı, akademik unvan ve cinsiyet arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı nicel analiz yoluyla incelenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edildiğinde genel başarı, e-ders izlencesi hazırlama, resim biçimlendirme, video oluşturma, ses kaydı oluşturma ve e-sınav hazırlama çalışmalarından alınan puanlar temelinde katılımcıların genel başarı durumu 3 üzerinden 2,31 bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3  
Tanımlayıcı İstatistikler

|              | N  | En Düşük | En Yüksek | Ortalama a    | Std. Sapma |
|--------------|----|----------|-----------|---------------|------------|
| Genel başarı | 60 | 1,28     | 3,00      | <b>2,3169</b> | ,41959     |
| E-İzlençe    | 60 | 1,00     | 3,00      | <b>2,4524</b> | ,40163     |
| Resim        | 60 | 1,00     | 3,00      | <b>2,3417</b> | ,57114     |
| Video        | 60 | 1,00     | 3,00      | <b>2,1875</b> | ,69292     |
| Ses          | 60 | 1,00     | 3,00      | <b>2,2958</b> | ,61667     |
| E-Sınav      | 60 | 1,20     | 3,00      | <b>2,3133</b> | ,58265     |

Ayrıca bu başarı puanını belirlemede dikkate aldığımız yeterliklerden (e-ders izlencesi, e-sınav, resim, ses kaydı, video) en başarılı olanı e-ders izlencesi hazırlama (3 üzerinden 2,45), en az başarıya ulaşılanı ise video hazırlama (3 üzerinden 2,18) olmuştur. Bu duruma neden olarak; e-ders izlencesi hazırlamanın uzaktan öğretim dersi tasarlama çalışmalarında ön şart olarak kabul edilmesi ve katılımcıların yüz yüze verdikleri derslerde de kullanabildikleri bir materyal olması düşünülebilir. Video hazırlama ise, içerisinde ses kaydı oluşturma, resim biçimlendirme, telif hakları ve etik, estetik bakış açısı ve teknoloji kullanımı gibi farklı değişkenleri içerisinde barındırmaktadır. Benzer şekilde, ses kaydı oluşturmaya ilişkin başarı da nispeten düşüktür.

Katılımcılar tarafından geliştirilen materyallerin başarısına cinsiyet açısından bakıldığında, ortalama puanlar temelinde tüm çalışmalarda kadınların erkeklerden daha başarılı olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Kadınlar lehine bu başarının anlamlı şekilde farklılık gösterip göstermediğini incelemek için 30 kadın ve 30 erkek katılımcıdan elde edilen verilere bağımsız gruplar t-Testi uygulanmıştır (Tablo 4).

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan 30 erkek katılımcının ortalama çevrimiçi eğitim başarıları 2,19 iken araştırmaya katılan 30 kadın katılımcının ortalama çevrimiçi eğitim başarıları düzeyi ise 2,45 bulunmuştur. Kadın

Tablo 4  
Cinsiyet Bazlı İnceleme Sonucu Tanımlayıcı İstatistikler ve t-Testi

|              |        | N  | Ortalama      | Std. Sapma | En Düşük | En Yüksek | Bağımsız Örneklem T-Testi |    |             |
|--------------|--------|----|---------------|------------|----------|-----------|---------------------------|----|-------------|
|              |        |    |               |            |          |           | t                         | df | p           |
| Genel Başarı | Kadın  | 30 | <b>2,4531</b> | ,36571     | 1,41     | 3,00      | 2,450                     | 58 | <b>,017</b> |
|              | Erkek  | 30 | 2,1977        | ,43263     | 1,28     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,3169        | ,41959     | 1,28     | 3,00      |                           |    |             |
| E-İzlençe    | Kadın  | 30 | <b>2,5459</b> | ,32075     | 1,86     | 3,00      | 1,715                     | 58 | ,092        |
|              | Erkek  | 30 | 2,3705        | ,45009     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,4524        | ,40163     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
| Resim        | Kadın  | 30 | <b>2,4286</b> | ,47559     | 1,00     | 3,00      | 1,105                     | 58 | ,274        |
|              | Erkek  | 30 | 2,2656        | ,64112     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,3417        | ,57114     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
| Video        | Kadın  | 30 | <b>2,3839</b> | ,67865     | 1,00     | 3,00      | 2,113                     | 58 | <b>,039</b> |
|              | Erkek  | 30 | 2,0156        | ,66883     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,1875        | ,69292     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
| Ses          | Kadın  | 30 | <b>2,3929</b> | ,52893     | 1,00     | 3,00      | 1,143                     | 58 | ,258        |
|              | Erkek  | 30 | 2,2109        | ,68129     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,2958        | ,61667     | 1,00     | 3,00      |                           |    |             |
| E-Sınav      | Kadın  | 30 | <b>2,5143</b> | ,50016     | 1,40     | 3,00      | 2,620                     | 58 | <b>,011</b> |
|              | Erkek  | 30 | 2,1375        | ,59987     | 1,20     | 3,00      |                           |    |             |
|              | Toplam | 60 | 2,3133        | ,58265     | 1,20     | 3,00      |                           |    |             |

ve erkek çalışanların çevrimiçi eğitim başarıları arasındaki bu farkın anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan incelemede, genel başarı ( $0,017 < 0,05$ ), video hazırlama ( $0,039 < 0,05$ ) ve e-sınav hazırlama ( $0,011 < 0,05$ ) çalışmalarında kadınlar lehine anlamlı bir fark görülmektedir. E-ders izlencesi hazırlama, resim biçimlendirme ve ses kaydı hazırlamada ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Çevrimiçi eğitim başarısının katılımcıların yaşlarına göre değişip değişmediğini görebilmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA testi) uygulanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5  
Genel Başarı - Yaş İlişkisi (ANOVA Testi)

|               | Kareler Toplamı | Serbestlik derecesi | Kareler Ortalaması | F     | p           |
|---------------|-----------------|---------------------|--------------------|-------|-------------|
| Gruplar Arası | 1,648           | 3                   | ,549               | 3,519 | <b>,021</b> |
| Grup İçi      | 8,740           | 56                  | ,156               |       |             |
| Toplam        | 10,387          | 59                  |                    |       |             |

ANOVA testi gruplar arasında anlamlı bir fark işaret ettiğinden, varyansların homojen olduğu da belirlendiği için Duncan testi uygulanmış ve farkın hangi gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Katılımcıların yaşlarının dört ayrı kategoriye ayrılarak incelendiği analizden elde edilen verilere bakıldığında, çevrimiçi eğitim başarısının yaşa göre belirgin biçimde değiştiği söylenebilir (Tablo 6).

Tablo 6  
Çevrimiçi Eğitimden Başarıya Yaş İlişkisi (Duncan Testi)

| Yaş   | N  | 1             | 2             |
|-------|----|---------------|---------------|
| 58-68 | 2  | <b>2,0586</b> |               |
| 47-57 | 8  | 2,1705        |               |
| 36-46 | 39 | 2,2655        |               |
| 25-35 | 11 |               | <b>2,6526</b> |

Tablo 6 incelendiğinde 25-35 yaş aralığındaki katılımcıların başarı düzeyi ile 58-68 yaşa aralığındaki katılımcıların başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Nispeten genç olarak nitelendirilebileceğimiz kategorideki katılımcıların çevrimiçi eğitimden başarısının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaşları ile çevrimiçi eğitimden başarısı arasında olumsuz bir ilişki olduğu, yani yaş arttıkça başarı düzeyinin azaldığı söylenebilir. 25-35 yaş grubundaki katılımcıların başarı anlamında diğer tüm katılımcılardan ayrıldığı istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

Katılımcıların çevrimiçi eğitim programındaki başarıları, çalışma alanlarına göre değerlendirilmiştir. Çevrimiçi eğitimden başarısının çalışma alanına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için yapılan ANOVA testinden elde edilen sonuç ( $p = ,893$ ), istatistiksel olarak bir fark olmadığına işaret etmektedir.

Tablo 7  
Genel Başarı-Çalışma Alanı İlişkisi (ANOVA Testi)

|               | Kareler Toplamı | Serbestlik derecesi | Kareler Ortalaması | F    | p           |
|---------------|-----------------|---------------------|--------------------|------|-------------|
| Gruplar Arası | ,112            | 3                   | ,037               | ,204 | <b>,893</b> |
| Grup İçi      | 10,275          | 56                  | ,183               |      |             |
| Toplam        | 10,387          | 59                  |                    |      |             |

Katılımcıların unvanları ile çevrimiçi eğitimden başarısı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için uygulanan anova testinden elde edilen değer ( $p = ,550$ ), istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Tablo 8  
Genel Başarı-Unvan İlişkisi (ANOVA Testi)

|               | Kareler Toplamı | Serbestlik derecesi | Kareler Ortalaması | F    | p           |
|---------------|-----------------|---------------------|--------------------|------|-------------|
| Gruplar Arası | ,722            | 5                   | ,144               | ,807 | <b>,550</b> |
| Grup İçi      | 9,665           | 54                  | ,179               |      |             |
| Toplam        | 10,387          | 59                  |                    |      |             |

## Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler, yükseköğretim düzeyindeki ders ve programların sunum şekillerini de değiştirmekte, internet tabanlı uzaktan eğitim uygulamaları, yeni örgütsel ve pedagojik modellerin işe koşulmasını gerektirmektedir (Tait, 2010). Bu değişimin merkezinde ise, değişen ve gelişen teknolojileri öğrenme-öğretme ortamlarında doğru şekilde uyarlayabilmek için yeni bilgi ve becerilere sahip olan eğitimciler vardır. Örgütlerde e-öğrenmenin önündeki

engellerin en önemlilerinden birinin insan faktörü (Stein, Shephard ve Harris, 2011), bir diğ erinin de eğitimlere uygun mesleki geliş im olanağı sağ lanmaması oldu ğ u (Rosenberg, 2007) söy lenmektedir. E-öğ renme sürecinde yer alacak eğitimcilerin bu yeni bilgi ve becerilere, yeni rollere doğru şekilde hazırlanmaları, ancak iyi planlanmış, amaca uygun tasarlanmış, koordineli ve özğ ün mesleki geliş im programlarıyla mümkün olabilir.

Etkin bir e-öğ renme deneyimi için, öğretmenlerin eğ itimi temel bir unsurdur. Öğ retmenlik mesleğı genel yeterliklerine bakıldığında, öğretmenlerin “sahip oldukları olanakları verimli kullanarak ve öğrencilerinin ihtiyaç larını dikkate alarak öğ retim materyallerini hazırlayabilme”leri gerektiğı ifade edilmektedir (MEB, 2008). Öğ retim elemanlarının yeni pedagojiler, teknoloji ve öğ renme arasındaki ilişki, teknolojiyi alan bilgisi ve meslek bilgisi ile harmanlanmış bir şekilde nasıl kullanacağına dair bilgi ve beceriler kazandırılmazsa, öğ retim elemanları kendi derslerinin hedeflerine uygun materyal hazırlamakta veya uyarlamakta yetersiz kalacaklardır (Gelişli, 2015).

Bu çalışmanın konusu olan Çevrimiçi Eğ itmen Sertifika Programı, bu gereksinimden doğmuş ve uygulamaya konmuştur. Programın temel amacı, uzaktan öğ retim yöntemiyle ders vermek veya çevrimiçi teknolojileri derslerine uyarlamak isteyen öğ retim elemanlarının ihtiyaç duyduğı bilgi, beceri ve yeterlikleri kazandırmaktır. Katılımcıların hedeflenen bilgi, beceri ve yeterlikleri kazanıp kazanmadıkları, program süresince ölçülmekte ve geri bildirim verilerek sürekli geliş im olanağı sağ lanmaktadır. Katılımcıların program süresince geliştirdikleri materyallerin yer aldığı portfolyonun ölçümünde kullanılan değ erlendirme ölçütleri temel alınarak çıkarılan bu çalışmada, potansiyel çevrimiçi eğitimcilerin başarısı ortanın üstünde bulunmuş ve bu başarının kadın katılımcılar ve genç katılımcılar lehine farklılık gösterdiği, ancak çalışma alanı ve unvan değ işkenlerine göre bir farklılık göstermediğı tespit edilmiştir.

Çevrimiçi teknolojileri kullanarak öğ retmek, eğitimcileri daha önce deneyimlemedikleri yepyeni bir öğrenme ortamı içerisine koymaktadır. Çevrimiçi eğitimcilerin sahip olması gereken roller, öğrencileriyle nasıl etkileş im kuracakları ve derste kullanılacak öğ retim materyallerinin hazırlanması gibi birçok husus, geleneksel yüz yüze eğ itim veren eğitimcilerin durumundan farklılık göstermektedir. Çevrimiçi teknolojileri eğ itim ortamlarında kullanmaya karar veren eğ itim kurumları, hizmet-içi eğitimler, atölye çalışmaları, toplantılar veya bu çalışmanın konusu olan program benzeri yapılandırılmış eğ itim programları düzenleyerek bu dönüşüm sürecini kolaylaştırmaktadır. Önemli olan, eğitimcilerin sahip olmaları gereken yeni rollerle ve yeterliklerle tanıştırılmaları ve belki de en önemlisi edindikleri bilgi ve becerileri zaman kaybetmeden gerçek hayatta kullanabilmelerine olanak sağ layan etkili, verimli ve sürekli mesleki geliş im etkinliklerine maruz kalmalarının teminidir.

Sonuç olarak, çevrimiçi teknolojileri kullanarak eğitim verecek öğretim elemanlarına (eğitmenlere) bu geçiş sürecinde destek olacak program ve etkinliklerin düzenlenmesi, açılacak çevrimiçi ders ve programların niteliği açısından hayati önem taşımaktadır. Eğitimcilerin bu programlardaki başarılarının kendi derslerindeki başarıyı da aynı oranda etkileyeceğinden hareketle, sertifika almaya hak kazanarak çevrimiçi ders vermeye başlayan katılımcıların derslerini gözlemlemek ve ders materyallerini değerlendirmek suretiyle katılımcıların programı kapsamında edindikleri bilgi, beceri ve tecrübeyi derslerini yapılandırmak için ne derece kullandıkları ve başarılı oldukları incelenmelidir.

### Kaynakça/References

- Arinto, P. (2013). A framework for developing competencies in open and distance e-learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14(1), 167–185.
- Baran, E., & Correia, A. (2014). A professional development framework for online teaching. *TechTrends*, 58(5), 95–101.
- Bates, A., & Sangrà, A. (2011). *Managing technology in higher education: Strategies for transforming teaching and learning*. San Francisco: Jossey-Bass/John Wiley & Co.
- Berge, Z. L. (2001). *New roles for learners and teachers in online education*. Retrieved from <http://its.fvtc.edu/langan/BB6/BergeZane2000.pdf>
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gelişli, Y. (2015). Uzaktan eğitimde öğretmen yetiştirme uygulamaları: Tarihçe ve gelişim. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 313–321.
- Gülbahar, Y. (2012a). *E-Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, Z. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Laurillard, D. (2002). *Rethinking university teaching*. London: Routledge Falmer.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2005). *Distance education: a systems view* (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Sakal, M. ve Adnan, M. (2015, Ekim). *Çevrimiçi eğitimciler sertifikası programına katılan öğretim elemanlarının memnuniyetleri üzerine bir çalışma*. 2. Ulusal Yönetim Bilişim Sistemleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Erzurum.
- Simonson, M. R., Smaldino, S. E., Albright, M., & Zvacek, S. (2003). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Stein, S. J., Shephard, K., & Harris, I. (2011). Conceptions of e-learning and professional development for e-learning held by tertiary educators in New Zealand. *British Journal of Educational Technology*, 42, 145–165. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8535.2009.00997.x>
- Tait, A. (2010). Foreword. In M. Cleveland-Innes & D. R. Garrison (Eds.), *An introduction to distance education. Understanding teaching and learning in a new era* (pp. ix-xi). New York and London: Routledge.

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2008) *Öğretmen yeterlikleri kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü. [http://otmg.meb.gov.tr/belgeler/ogretmen\\_yeterlikleri\\_kitabi/%C3%96%C4%9Fretmen\\_Yeterlikleri\\_Kitab%C4%B1\\_genel\\_yeterlikler\\_par%C3%A7a\\_2.pdf](http://otmg.meb.gov.tr/belgeler/ogretmen_yeterlikleri_kitabi/%C3%96%C4%9Fretmen_Yeterlikleri_Kitab%C4%B1_genel_yeterlikler_par%C3%A7a_2.pdf) adresinden 06.06.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Tuncel, G. (2011). Sosyal bilgiler dersinde rubriklerin etkili kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 213–233.
- Moskal, B. M., & Leydens, J. A. (2000). Scoring rubric development: Validity and reliability. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(10), 71–81.
- Wilson, A. (2012). Effective professional development for e-learning: What do the managers think? *British Journal of Educational Technology*, 43, 892–900. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8535.2011.01248.x>